

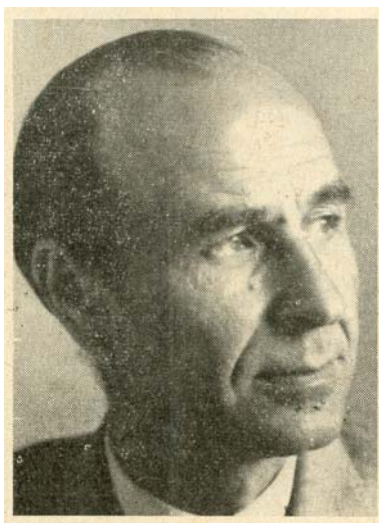
TARTU ÜLICOOLI RAAMATUKOGU

Fond 183

KESA, KARL

Inventariniimistu

1938-1958

Karl Kesa.

Kesa, Karl (pseud. Kesä, Karl; 1. jaan. 1902-15. jaan. 1960), ajakirjanik, kirjastaja, Tartu ülikooli üliõpilane 1921-26

Karl Kesa sündis 1. jaanuaril 1902 Lätkalu külas Viljandimaal talupidaja perekonnas. Oma haridusteed alustas ta 1910. a. Lätkalu külakoolis. Järgnesid Kolga-Jaani kihelkonnakool 1912-1915 ning Tartu Kommertsikool 1915-1921. Koolipõlves oli K. Kesa seotud sotsiaalrevolutsionääridega ning kuulus Eesti Noorsoo Rahvuslikku Liitu. 1919-20 võttis ta Tartu Kooliõpilaste Pataljoni koosseisus osa Eesti Vabadussõjast. Aastatel 1921-1926 õppis K. Kesa Tartu Ülikoolis kirjanduse ajalugu, 1929-31 Berliini ülikoolis ajakirjandust ning täiendas end hiljem lühemat aega mitmel pool Euroopas (Taanis, Soomes, Lätis, Poolas, Ungaris, Austrias jm.). Karl Kesa kuulus EÜS-i liikmeskonda.

Karl Kesa ajakirjanduslik tegevus sai alguse juba üliõpilasaastatel Tartus, mil ta tegi kaastööd ajalehtedele *Postimees* ja *Virulane*, hiljem *Päevalehele*. *Päevalehe* korrespondent oli K. Kesa ka Berliinis õppides. 1926 hakkas K. Kesa välja andma ajakirja *Raadio*, mille toimetaja ta oli 1928. aasta lõpuni ning tegevtoimetaja aastatel 1935-38, olles ühtlasi ka ajakirja paralleelväljaande *Raadioleht* vastutav ja tegevtoimetaja. Ta on olnud ka Riia saksa lehe *Europa-Ost* kirjasaatja Tallinnas. 1933-34 oli K. Kesa kindral J. Laidoneri Riigivanemaks valimist korraldava peatoimkonna sekretär ja ajalehe *Rahva Tahe* peatoimetaja. 1934. aasta oktoobrist kuni 1940. aastani oli K. Kesa Riigi Ringhäälingu päevauudiste toimetaja, 1937. aasta sügisest kaasnesid toimetajaametile saatekava üldtoimetaja kohustused.

K. Kesa kuulus 1925. aastast Eesti Ajakirjanike Liitu, olles ühtlasi ka Rahvusvahelise Ajakirjanike Föderatsiooni liige. Aastatel 1930-31 oli ta välisajakirjanike ühingu liige Berliinis. 1935. aastast kuulus K. Kesa Eesti Ajakirjanike Liidu sotsiaalkomisjoni, mille

raames ta tegi uurimuse eesti ajakirjanike sotsiaalse olukorra kohta. Uurimus avaldati käsikirjas.

Esimesed kirjanduslikud katsed avaldas Karl Kesa juba teismeeas *Lastelehes* (1916), hiljem noorsooajakirjas *Uudismaa*, väljaannetes *Vaba Maa*, *Õitsituled*, jm

Aastatel 1933-36 oli K. Kesa Eesti Ajakirjanike Liidu albumite *Õitsituled* ja *Ahoi* toimetaja.

1944. aasta sügisel põgenes Karl Kesa uue nõukogude okupatsiooni eest viimase põgenikevooluga Saksamaale. Sügavast isamaa-armastusest ja tahtest oma rahva heaks midagi ära teha asus ta pagulusse jõudnuna korraldama seal raadiosaateid Eestisse, tema toimetamisel hakkas Lübeckis 1945. a. oktoobris ilmuma laagrileht *Sõnumid*. 1946-48 ilmus ajaleht Detmoldis, kuid üha väheneva briti tsooni eestlaste arvu tõttu jätkas 1948. a. novembrist ilmumist pealkirjaga *Sõnumid Briti tsooni eestlastele* vaid ringkirjalisel kujul. Tegutsedes aatelistel eesmärkidel, leidis Karl Kesa Saksamaa põgenikelaagri tingimustes võimalusi raamatuteги väljaandmiseks. Ilmusid valimik eesti lüürikat *Sinikangas* (Geislingen, 1948), fotoalbum *Kaunis kodumaa* (Detmold, 1948), J. Liivi *Valitud luuletused* (Detmold, 1949), Kristjan Raua *Kolmkümmend kolm reproduktsiooni* [1947], mis kõik on tänaseks muutunud väga rareetseks.

1950. aastal siirdus K. Kesa koos abikaasaga Stockholmi, kuid juba mõne aasta pärast pöördus tagasi Saksamaale, seekord Münchenisse Ameerika Hääle raadiosaadete eesti osakonna vanemtoimetaja kohale. Sellel kohal töötas ta kuni balti saadete lõpetamiseni Münchenist 1958. a. suvel. Taas Rootsi pöördununa töötas ta ajalehe *Välis-Eesti* toimetuses kuni oma surmani 15. jaan. 1960. K. Kesa põrm on maetud Stockholmi Metsakalmistule.

K. Kesa tegevust on nii ajakirjandusliku töö kui ka eetrisse saadetava sõnumi osas nimetatud sügavalt rahvuslikuks (M. Üürike, *Välis-Eesti*, 1960, 2). Väsimatu kavandajana ja hoolsa töömehena püüdis ta viimseni kasutada kõiki vahendeid, mida Ameerika Hääle Münchени radiokeskus sõnasilla loomiseks kodumaaga andis (A. Lemberg, *Teataja*, 1960, 3).

Karl Kesa tegevusega seotud, mitte eriti ulatuslik arhiivimaterjal saabus Tartu Ülikooli Raamatukogusse koos etnoloog Eerik Laidi sepaaratide jt trükistega, mille andis üle Eesti Teaduslik Selts Rootsis 1995. a.

Karl Kesa isikuarhiiv hõlmab tema ajakirjandus- ja kirjastustegevusega seotud ainet, aga leidub ka muud eestlaste pagulaspõlve algusaastaid Saksamaa põgenikelaagrites kajastavaid väärtuslikke materjale. Siin on 1945. a. detsembris ning 1946. a. jaanuaris-märtsis *Sõnumite* erikorrespondentidelt Kopenhaagenist Karl Kesale saadetud uudised kogu maailmast, samuti eelpool nimetatud üliharuldased ringkirjalised teated *Sõnumid Briti tsooni eestlastele* a-test 1948-50. Mitu säilikut sisaldavad rototrükis ilmunud *Kauge Kodu Päevauudised* a-test 1945-1949. Ajakiri *Kauge Kodu* oli pagulaseestlaste esimeseks perioodiliseks väljaandeks Saksamaal, mis hakkas Johannes Kauba toimetamisel esialgu rotopaljunduses ilmuma laagribülletäänina Kemptenis 1945. a. juunis. 1946 veebr.–1947. a. lõpuni ilmus samanimeline kunsti, kirjanduse ja poliitika ajakiri juba trükitud kujul. Päevakajalist infot jagati *Kauge Kodu Päevauudistes* (toim. B. Parming), mis lõpetas ilmumise 1949. a.

K. Kesa isikuarhiivis asuvad ka luulevalimiku *Sinikangas* koostamiseks kogutud materjalid, siin on Geislingeni, Augsburgi jt eesti koolide õppematerjale, Saksamaal peatunud eesti pagulaste poolt USA presidendile ja Suurbritannia peaministrile saadetud memorandum jm.

TÜ Raamatukogus asub Aleksander Kaelase isikuarhiivis A. Kaelase kirjavahetus Ameerika Hääle toimetusega Münchenis a-test 1951-1958 (F 151, s. 211, 212), mis sisaldab sisutihedat korrespondentsi peamiselt Karl Kesaga 1953. aastast kuni eestikeelsete saadete lõpetamiseni 1958. Mõningat eluloolist materjali Karl Kesa kohta ning tema kirjavahetust B. Kangro jt eesti loomeinimestega leidub Eesti Kirjandusmuuseumis.

Kasutatud kirjandus ja allikad:

A. Valmas. Eestlaste kirjastustegevus välismaal 1944-2000. Tln., 2003.
Välis-Eesti, 1960, nr.2.
Teataja, 1960, nr. 3.
Album Academicum Universitatis Tartuensis 1918-1944. Trt., 1994.
Eesti biograafiline andmebaas ISIK
EKM EKLA, F 193, M 85:19. Eesti avalikud tegelased. Kesa, Karl.

SISUKORD

I	Karl Kesa ajakirjanduslik ja kirjastustegevus paguluses Saksamaal	1
II	Muud eestlaste varasema pagulasperioodi väljaanded ja kirjutised	4
III	Varia	7

**I Karl Kesa ajakirjanduslik ja kirjastustegevus
paguluses Saksamaal**

- 1 Sõnumid Briti tsooni eestlastele / Balti Nõuandva Keskkogu Eestlaste Esindus; [vastutav toimetaja Karl Kesa]. Rototrükk.
Detmold, 5. nov. -21. dets. 1948
7 numbrit (50 l.)
5., 12., 19. nov. ringkirjad ilmusid pealkirja all: *Teated Briti tsooni eestlastele*.

- 2 Sõnumid Briti tsooni eestlastele / Balti Nõuandva Keskkogu Eestlaste Esindus; [vastutav toimetaja Karl Kesa]. Rototrükk.
Detmold, 7. jaan.-20. mai 1949
19 numbrit (144 l.)

- 3 Sõnumid Briti tsooni eestlastele / Balti Nõuandva Keskkogu Eestlaste Esindus; [vastutav toimetaja Karl Kesa]. Rototrükk.
Detmold, 2. juuni 1949-4. märts 1950
20 numbrit (119 l.)

- 4 Päevauudiseid. Masinakirjas.
1. dets. 1945-25. jaan. 1946
259 l.
Sõnumite erikorrespondentide informatsiooniline materjal uudistest maailmas.
1. dets.-5. jaan. uudistele alla kirjutanud *Sõnumite* erikirjasaatja Kopenhaagenis Johan Nihtig.
L. 250 K. Kesa paranduste ja täiendustega.

- 5 Päevauudiseid. Masinakirjas.
2. märts-21. märts 1946
189 l.
Sõnumite erikorrespondentide informatsiooniline materjal uudistest maailmas.
L. 24p: Heino Rebase kaaskiri K. Kesale. Pliiatsiga.

- 6 Vabaduspäeva aktus [põgenikelaagris?] : Ülekanne heliülesvõttelt.
Masinakirjal. koopia käsikirjal. märkmetega.
25. veebr. 1945
13 l.
L. 6-13: H. Vismani aktusekõne.

Säiliku nr.	Kirje
7	<p>Eesti kirjanike teoste katkendeid Saksamaal asuva eesti põgenikelaagri raadio saatekavas. Masinakirjal. koopia. Veebr.-märts 1945 15 l. Kavas: 1. A. H. Tammsaare <i>Vanad ja noored</i>. 2. J. Liiv <i>Vari</i>. 3. A. Gailit <i>Ekke Moor</i>. Raadiosaateid korraldas K. Kesa.</p>
8	<p>Sinikangas : valimik eesti lüürikat / koostanud Karl Kesa. Käsikiri masinakirjas koostaja paranduste ja täiendustega. Geislingen (Steige), [1948] L. 1-154 (trükises l. 11-200) Pd. l. 76; pd. 124 (koostaja eksitus lehtede numereerimisel; sisulist vahet trükisega pole).</p>
9	<p>Sinikangas : valimik eesti lüürikat / koostanud Karl Kesa. Käsikiri masinakirjas koostaja paranduste ja täiendustega. Geislingen (Steige), [1948] L. 155-317 (trükises l. 201-407)</p>
10	<p>Kesa, Karl Luulevalimiku <i>Sinikangas</i> (Geislingen, 1948) koostamisega seotud materjalid: koostamise põhimõtted, autorite ja luuletuste nimekirjad. Käsi- ja masinakirjas. 5 l. K. Kesa, B. Kangro jt käsikirjaliste märkmetega. Osaliselt pliiatsiga.</p>
11	<p>Eesti luule valimik. Kogunud Karl Kesa väljaande <i>Sinikangas</i> koostamiseks. Autorid: A-Ha. Masinakirjas. 152 l.</p>
12	<p>Eesti luule valimik. Kogunud Karl Kesa väljaande <i>Sinikangas</i> koostamiseks. Autorid: Hi-K. Masina- ja käsikirjas. 125 l.</p>
13	<p>Eesti luule valimik. Kogunud Karl Kesa väljaande <i>Sinikangas</i> koostamiseks. Autorid: L-R. Masinakirjas käsikirjal. märkmetega. 149 l.</p>
14	<p>Eesti luule valimik. Kogunud Karl Kesa väljaande <i>Sinikangas</i> koostamiseks. Autorid: S-Su. Masinakirjas käsikirjal. märkmetega. 170 l.</p>
15	<p>Eesti luule valimik. Kogunud Karl Kesa väljaande <i>Sinikangas</i> koostamiseks. Autorid: Sö-V. Masinakirjas käsikirjal. paranduste ja täiendustega. 131 l.</p>

Säiliku nr.	Kirje
16	<p>[Adson, Artur] (1889-1977), luuletaja, näitekirjanik, teatrikriitik, memuarist Luuletused. Autori omakäelised ümberkirjutused luulevalimikus <i>Sinikangas</i> avaldamiseks. [194-] 7 l.</p>
17	<p>Kangur, J. 1 kiri K. Kesale. Masinakirjas allkirjaga. 12. okt. 1947. Wipplingen 25 l. L.2-25: Talvik, H. Kohtupäev. Luuletusi. 1937. J. Kanguri ümbertrükk masinakirjas.</p>
18	<p>Oinas, Felix (1911-2004), rahvaluuleteadlane, keeleteadlane, tõlk 1 kiri K. Kesale seoses luulevalimiku <i>Sinikangas</i> koostamisega. Käsikirjas. 30. juuni 1947 48 l. L. 2-48: F. Oinase ära kirjad erinevate eesti autorite luuletustest. Käsikirjas F. Oinase märkmetega.</p>
19	<p>Post, [Elmar] Luuletused ja lühijutt <i>Isa</i>. Käsikirjas. [1945] 10 l. L. 1: E. Posti kaaskiri. 1. nov. 1945. Detmold-Hiddensen. Kirjal K. Kesa märkmed.</p>
20	<p>Õitsituled: ajakirjanike väljaanne. Geislingen, 1945. 24 lk. K. Kesa üks toimetajatest?</p>
21	<p>NMKÜ/NNKÜ Briti tsooni eestlaste Nõuandev Keskus Ringkiri 26.-28. märtsil 1949 Horneburgis toimunud rahvuskoondiste organisatsioonide ületsoonilise eestlaste esindajate konverentsil vastuvõetud resolutsioonide ja otsuste kohta. Rotaatorpaljundus. 1949 23 l. L. 1: Kaaskiri K. Kesale. Mai 1949. Oldenburg.</p>

II Muud eestlaste varasema pagulasperioodi väljaanded ja kirjutised

- 22 Kauge Kodu / Eesti Komitee Kemptenis; tegevtoimetaja J. Kaup.
Kempton, 1945, 1. ak., nr. 2, 5-6, 9, 12-14, 16-19, 22, 24-25, 27-29, 33-36.
Rototrükk.
Kempteni Eesti rahvusgrupi häälekandja.
- 23 Kauge Kodu / Eesti Komitee Altenstadtis; tegevtoimetaja J. Kaup.
Altenstadt, 1945, 1. ak., nr. 41-52; 1946, 2. ak., nr. 2-3, 6-15. Rototrükk.
Altenstadti Eesti rahvusgrupi häälekandja.
- 24 Kauge Kodu Päevauudised / Eesti Komitee Altenstadtis; tegevtoimetaja B.
Parming. Altenstadt, 1946, 2. ak., nr. 16-17, 19, 21, 23, 26, 28-30, 32. Rototrükk.
Informatsioonibülletään Altenstadti Eesti rahvusgrupile.
- 25 Kauge Kodu Päevauudised / Eesti Komitee Geretsriedis.; tegevtoimetaja
B. Parming. Geretsried, 1946, 2. ak., nr. 55, 63, 65, 67, 69, 73, 75, 77, 79, 81, 83,
87, 89, 93, 97-98. Rototrükk.
Informatsioonibülletään Geretsriedi Eesti Rahvusgrupile.
- 26 Kauge Kodu Päevauudised / Eesti Komitee Kemptenis; tegevtoimetaja B.
Parming. Kempton, 1947, 3. ak., nr. 107-111, 161-164, 167-169, 188-189; 1948,
4. ak., nr. 21-23, 31, 38-43, 52-55, 62-66, 69-127; 1949, 5. ak., nr. 1-16.
Rototrükk.
Kempteni Eesti rahvusgrupi häälekandja.
- 27 Ahven, Kalju (1921-1946)
[Luuletused]. Masinakirjas.
1942-1945
38 l.
O. Webermanni paranduste ja märkmetega.
Ilm.: Ahven, K. Kas mäletad? Luuletusi 1939-1946. Toim. O. Webermann.
Stockh., 1956.
- 28 Paulson (pseud. Hagi), Ivar (1922-1966), etnoloog ja usundiloolane
[Luuletused.] Masinakirjas allkirjaga.
1944-1945
7 l.

Säiliku nr.	Kirje
29	Luuletused. Masinakirjas. [U. 1945] 52 l. Autorid: A. Koppa, K. Laane, E. Ligema, L. Lumiste, A. Mürsepp, E. V. Vellesoo, E. Voolaid, K. Saarman. O. Webermanni käsikirjal. parandustega. Ilm. laagriajakirjas <i>Lõkketuli</i> jm.
30	Lübecki Eesti Gümnaasiumi ajakiri. 1946, nr. 1 (märts). 22 l. Rototrükk.
31	Urituli / Eesti Noorte Meeste Kristlik Ühing Uchtes. Uchte, 1945, nr. 1; 1946, nr. 2-3. Rototrükk.
32	Raielo, August Peatükke eesti kirjandusloost. Geislingen, 1946. 40 lk. Rototrükk.
33	Ajalugu algkooli IV klassile. Geislingen, 1946. Tiitell., 51 lk. Rototrükk.
34	Ajalugu algkooli V klassile. Geislingen, 1946. Tiitell., 37 lk. Rototrükk.
35	Eesti ajalugu keskajal : Gümnaasiumi II klassile. Paul Hinnovi järele. Geislingen, 1946. Tiitell., 33 lk. Rototrükk.
36	[Inglise keele õpik.] Rototrükk. [1940. a-te II pool?] 57 lk.
37	[Inglise keele õpik.] Rototrükk. [1940. a-te II pool?] 51 lk.
38	A modern and complete course of English. Rototrükk. [1940. a-te II pool?] 47 lk.
39	Fotograafia. 1. osa : Eesti Tehnikumi juures peetud fotokursuste loengute kokkuvõte. Geislingen-Steige, 1946. IV, 59 lk., ill. Rototrükk.
40	Laule algkooli noorematele klassidele : R. Pätsi Lemmiklaulik I ja II. Augsburg, 1946. Lk. 1-2, 5-46, ill. Rototrükk.
41	Michelson H[erbert] Liilia tähistel: [Skautlus.] Augsburg/Hochfeld, 1945. 15 lk. Rototrükk.

Säiliku nr.	Kirje
42	Michelson, H[erbert] „Ole valmis!” Juhtnööre skautliku kasvatussüsteemi rakendamiseks. Augsburg/Hochfeldt, 1946. 33 lk. Rototrükk.
43	Kitzberg, August Libahunt : draama viies vaatuses. Märzfeldt, 1946. Tiitell., [1], 26 lk. Rototrükk.
44	Söödor, Kaarel Ja täht näitas neile teed...: Jõulumüsteerium 5 pildis, eel- ja järelmänguga. [Oldenburg]. Eesti Rahvusteater. 1946. [II], 23 l. Masinakirjas.
45	[Üürike, Madis] Eesti raamat paguluses. Statistiline ülevaade. Kirjastustegevus. Masinakirjas. [1958] 85 l. Eesti Teadusliku Seltsi Rootsis 1958. a. võistlustöö. Märkusõna <i>Aastate jooksul</i> . Retsensioonid jm vt F 176, s. 92, l. 64-68, 79-80.
46	[Matthews, William Kleesmann] (1901-1958), inglise keeleteadlane, Londoni Ülikooli prof. Phases of Estonian Poetry. Masinakirjal. paljundus. [1939] L. 1-20; 43-63, 72-131. Ingl. k. 1940. a. Tallinnas ilmuma pidanud <i>Poets of Renascent Estonia: A Critical Anthology</i> mittetäielik käsikiri? Ilm.: Life and Letters. 1947, 55, nr. 122. Vt.: Anthology of Modern Estonian Poetry. Gainesville, 1953.
47	An appeal for freedom of Estonia. A memorandum signed by 18 000 Estonian refugees in Germany and addressed to the United States of America and the Prime Minister of Great Britain. New York, [19--?]. Tiitell., 10 lk. Rototrükk. [1946 või hiljem] Memorandum USA presidendile ja Suurbritannia peaministrile eesti pagulaste poolt Saksamaal.
48	The Baltic States / British League for European Freedom, Scottish Section. Edinburgh, [1947?] Tiitell., 20 lk. Rototrükk.
49	Köpp, J., Lauri, J. O. The Estonian Church. Rototrükk. 1949 või hiljem 19 l. Ingl. k.

Säiliku nr.	Kirje
50	<p>Veem, Konrad</p> <p>Kaks sõnavõttu : Kultuuri-ideoloogiast riigi-ideoloogiani. Täienduskooli alused. München, 1955. Tiitell., 25 lk. Rototrükk.</p> <p>Tiitell. K. Veemi pühendus K. Kesale.</p>

III Varia

- 51   Freiwillige im Reichsarbeitsdienst : Ein Bildkalender für das Jahr 1945=
 Vabatahtlikud riigitööteenistuses : Pildikalender 1945. [Tallinn?, 1944]. 16 l.
 Trükis.
 Lahtised lehed.
- 52   Eesti topograafiline kaart (1:25000). 1938. Alusele kokku kleebitud
 maakonnakaardid: Viljandimaa, Tartumaa, Valgamaa, Võrumaa, Petserimaa.
 Tagaküljel käsitsi: V[illem] Saarsen; W. Saatsen.
 V. Saarsen (1891-1982) – Tartu Maleva pealik 1925-32; hiljem kaitseväes
 Tartu üksikpataljoni ülem; kolonel.

Selles inventarinimistus on 52 (viiskümmend kaks) järjest nummerdatud säilikut.

Fondi korraldas ja nimistu koostas raamatukoguhoidja Aili Bernotas.

Tartus, 15. juunil 2007